

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 9

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

TALABALARDA MILLIY ESTETIK DIDNI SHAKLLANTIRISHDA AN'ANAVIY LIBOS VA AKSESSUARLARNING MADANIY-PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Doniyorova Shahnoza Erkin qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti, dotsent vazifasini bajaruvchi.

e-mail: shaxnozadoniyorova1986@gmail.com **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0006-9242-6800>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada an'anaviy milliy libos va aksessuarlarning talabalarda milliy estetik didni shakllantirishdagi madaniy-pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Milliy liboslar xalqning tarixiy xotirasi, badiiy tafakkuri, estetik qadriyatlar va madaniy identifikatsiyasini aks ettiruvchi muhim vosita sifatida yoritilgan. Tadqiqotda atlas va adras matolari, do'ppi, zargarlik buyumlari hamda rang ramziyligining estetik xususiyatlari madaniyatshunoslik asosidagi qiyosiy-tahliliy metod yordamida o'rganilgan. Tahlil natijalari an'anaviy libos va aksessuarlarning rang sezgirligi, kompozitsion tafakkur, ornamentni anglash, estetik baholash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishdagi pedagogik ahamiyatini ko'rsatdi. Milliy estetik didni rivojlantirish jarayoni idrok etish, mazmunini anglash va ijodiy qo'llash bosqichlarining izchil birligi sifatida asoslandi. Shuningdek, milliy libos va aksessuarlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish talabalarda milliy madaniy merosga qadriyatli munosabat, estetik tanlov va zamonaviy dizayn yechimlarini ishlab chiqish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: milliy estetik did, milliy libos, aksessuar, atlas, adras, do'ppi, zargarlik buyumlari, rang ramziyligi, madaniyatshunoslik yondashuvi, estetik tarbiya, texnologik ta'lim.

КУЛЬТУРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ТРАДИЦИОННОЙ ОДЕЖДЫ И АКСЕССУАРОВ В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВКУСА У СТУДЕНТОВ

Дониёрова Шахноза Эркин кизи

Джизакский государственный педагогический университет, исполняющая обязанности доцента.

Аннотация.

В статье анализируются культурно-педагогические возможности традиционной национальной одежды и аксессуаров в формировании национального эстетического вкуса у студентов. Национальная одежда рассматривается как важное средство отражения исторической памяти народа, художественного мышления, эстетических ценностей и культурной идентичности. В исследовании с использованием сравнительно-аналитического метода, основанного на культурологическом подходе, изучены эстетические особенности тканей атлас и адрас, тюбетейки, ювелирных изделий и цветовой символики. Результаты анализа показали педагогическую значимость традиционной одежды и аксессуаров для развития цветового восприятия, композиционного мышления, понимания орнамента, эстетического оценивания и творческого подхода. Процесс развития национального эстетического вкуса обоснован как последовательное единство этапов восприятия, осмысления содержания и творческого применения. Установлено также, что интеграция национальной одежды и аксессуаров в образовательный процесс способствует развитию у студентов ценностного отношения к национальному культурному наследию, эстетического выбора и компетенций в области разработки современных дизайнерских решений.

Ключевые слова: национальный эстетический вкус, национальная одежда, аксессуар, атлас, адрас, тюбетейка, ювелирные изделия, цветовая символика, культурологический подход, эстетическое воспитание, технологическое образование.

CULTURAL AND PEDAGOGICAL POTENTIAL OF TRADITIONAL CLOTHING AND ACCESSORIES IN DEVELOPING STUDENTS' NATIONAL AESTHETIC TASTE

Doniyorova Shahnoza Erkin qizi

Jizzakh State Pedagogical University, Acting Associate Professor.

Abstract.

This article analyzes the cultural and pedagogical potential of traditional national clothing and accessories in developing students' national aesthetic taste. National clothing is considered an important means of reflecting a people's historical memory, artistic thinking, aesthetic values, and cultural identity. Using a comparative analytical method based on a cultural studies approach, the study examines the aesthetic characteristics of atlas and adras fabrics, traditional skullcaps (*do'ppi*), jewelry, and color symbolism. The findings demonstrate the pedagogical significance of traditional clothing and accessories in developing color sensitivity, compositional thinking, understanding of ornamentation, aesthetic evaluation, and creative approaches. The development of national aesthetic taste is substantiated as a consistent unity of the stages of perception, comprehension of meaning, and creative application. The study also establishes that integrating national clothing and accessories into the educational process contributes to developing students' value-based attitudes toward national cultural heritage, aesthetic choice, and competencies in creating contemporary design solutions.

Keywords: national aesthetic taste, national clothing, accessories, atlas, adras, *do'ppi*, jewelry, color symbolism, cultural studies approach, aesthetic education, technological education.

Kirish. Globallashuv jarayonlari jadallashib, turli xalqlar madaniyatlari o'rtasidagi aloqalar tobora kengayib borayotgan hozirgi sharoitda yosh avlodda milliy o'zlikni anglash, milliy madaniyatga hurmat va estetik qadriyatlarga ongli munosabatni shakllantirish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Ayniqsa, talabalarning estetik dunyoqarashi va didini rivojlantirishda xalqning tarixiy-madaniy tajribasi, an'anaviy san'ati, milliy liboslari hamda aksessuarlarida mujassam bo'lgan badiiy-estetik qadriyatlar muhim tarbiyaviy manba sifatida namoyon bo'ladi. Milliy libos nafaqat insonning tashqi ko'rinishini belgilovchi vosita, balki xalqning turmush tarzi, tarixiy xotirasi, dunyoqarashi, urf-odatlar va estetik ideallarini o'zida ifodalovchi murakkab madaniy hodisadir.

O'zbek xalqining an'anaviy liboslari shakl, rang, naqsh, bezak, mato turi va aksessuarlar uyg'unligi bilan ajralib turadi. Atlas, adras, beqasam, baxmal kabi milliy matolar, do'ppi, ro'mol, belbog', zeb-ziynat buyumlari hamda turli hududlarga xos bezak elementlari o'ziga xos ramziy va estetik mazmunga ega. Ularning har biri xalqning ko'p asrlik badiiy tafakkuri va estetik tajribasini aks ettiradi. Shu jihatdan an'anaviy libos va aksessuarlarni ta'lim jarayoniga madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan olib kirish talabalarda go'zallikni idrok etish, shakl va rang uyg'unligini baholash, milliy badiiy merosni anglash hamda estetik mezonlar asosida mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Milliy estetik did shaxsning san'at, dizayn, kiyinish madaniyati va kundalik hayotdagi estetik hodisalarni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar asosida idrok etish, baholash va tanlay olish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Mazkur sifatning talabalik davrida shakllanishi ayniqsa muhimdir, chunki aynan ushbu bosqichda yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va estetik ehtiyojlari faol rivojlanadi. Zamonaviy moda oqimlarining tezkor o'zgarishi, ommaviy madaniyat ta'sirining kuchayishi va xorijiy estetik modellarning keng ommalashuvi sharoitida milliy kiyinish madaniyatini zamonaviy talqin qilish, yoshlarning milliy estetik qadriyatlarga nisbatan ongli munosabatini kuchaytirish pedagogik jihatdan muhim vazifaga aylanmoqda.

An'anaviy libos va aksessuarlarning pedagogik imkoniyati ularning faqat namoyish obyekti sifatida emas, balki talabalarning bilish, tahlil qilish, taqqoslash va ijodiy faoliyatini tashkil etuvchi vosita sifatida qo'llanishida namoyon bo'ladi. Milliy liboslarning tarixiy rivojlanishi, hududiy xususiyatlari, rang va naqsh semantikasi, bezak elementlari hamda ularning zamonaviy dizayndagi talqinini o'rganish orqali talabalarda estetik kuzatuvchanlik, badiiy tafakkur, kreativ yondashuv va milliy madaniyatga daxldorlik hissi rivojlantiriladi. Ayniqsa, texnologik ta'lim yo'nalishlarida libos va aksessuarlarni loyihalash, ularning shakli va kompozitsion xususiyatlarini o'rganish, milliy elementlar asosida zamonaviy dizayn namunalarini yaratish nazariy bilim bilan amaliy faoliyatni uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Madaniyatshunoslik yondashuvi esa milliy libos va aksessuarlarni faqat moddiy madaniyat namunasi sifatida emas, balki tarixiy xotira, qadriyat, ramz, estetik ideal va ijtimoiy tajribani mujassamlashtirgan madaniy matn sifatida o'rganishni nazarda tutadi. Bunday yondashuv talabalarning milliy merosni yaxlit tizim sifatida anglashiga, uning mazmunini zamonaviy hayot bilan bog'lashiga hamda milliylik va zamonaviylik o'rtasidagi estetik muvozanatni tushunishiga yordam beradi. Natijada milliy libos va aksessuarlar vositasida ta'lim oluvchilarning nafaqat estetik didi, balki madaniy kompetensiyasi, kreativ fikrlashi va milliy o'zlikni anglash darajasi ham rivojlanadi.

Shu sababli oliy ta'lim jarayonida an'anaviy libos va aksessuarlarning madaniy-pedagogik imkoniyatlarini aniqlash, ularni talabalarning milliy estetik didini rivojlantirish jarayoniga maqsadli integratsiya qilish hamda samarali metodik usullarni belgilash ilmiy-pedagogik jihatdan muhim masala hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi an'anaviy milliy libos va aksessuarlarning madaniy, estetik va pedagogik xususiyatlarini tahlil qilish, ularning talabalarda milliy estetik didni shakllantirishdagi imkoniyatlarini ochib berish hamda ta'lim jarayonida ulardan foydalanishning ustuvor yo'nalishlarini asoslashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Milliy libos, kiyinish madaniyati va estetik did o'rtasidagi munosabat xorijiy tadqiqotlarda antropologiya, madaniyatshunoslik, sotsiologiya, dizayn hamda ta'lim nazariyasi kesishmasida o'rganilgan. M. E. Roach-Higgins va J. B. Eicher libosni shaxsning tashqi qiyofasini belgilovchi oddiy predmet emas, balki ijtimoiy muloqot davomida insonning o'zi va boshqalar haqidagi tasavvurlarini shakllantirishda ishtirok etuvchi kommunikativ vosita sifatida izohlaydilar [1].

Ularning konsepsiyasida libos orqali namoyon bo'ladigan identifikatsiya jamiyatdagi ijtimoiy mavqe, madaniy me'yorlar, texnologik taraqqiyot hamda estetik mezonlar bilan bog'liq holda shakllanadi.

J. C. Forney va N. J. Rabolt etnik identifikatsiya bilan an'anaviy kiyimlardan foydalanish o'rtasidagi bog'liqlikni empirik jihatdan tekshirgan. Yetti xil etnik merosga mansub 117 nafar respondent ishtirok etgan tadqiqot natijalarida etnik identifikatsiya bilan etnik liboslardan foydalanish o'rtasida bog'liqlik mavjudligi aniqlangan [2]. Mualliflar etnik identifikatsiyasi yuqori bo'lgan shaxslarning an'anaviy kiyinish madaniyati to'g'risidagi axborotni oila, etnik hamjamiyat vakillari, maxsus moda nashrlari va ko'rgazmalardan ko'proq olishini ko'rsatganlar.

D. Crane va L. Bovone moda hamda kiyim-kechakni moddiy madaniyatning ramziy qiymatga ega elementi sifatida tadqiq etib, kiyimni muayyan madaniy mazmunni ifodalovchi "matn" sifatida tahlil qilish mumkinligini ta'kidlaydilar [3]. Ularning fikricha, kiyim predmetlariga beriladigan estetik va ramziy qiymatlar individual emas, balki madaniy ishlab chiqarish, kommunikatsiya, iste'mol va ijtimoiy muhit ta'sirida yuzaga keladi. Shu jihatdan milliy libosdagi rang, bezak, naqsh, shakl, material hamda aksessuarlarning badiiy yechimlari ma'lum bir xalqning estetik qarashlari va madaniy repertuarini o'zida mujassamlashtiradi.

J. Shin va S. Min koreys madaniy merosining moda dizayni bo'yicha pedagoglarning ijodiy va ta'limiy faoliyatiga integratsiyasini o'rganib, an'anaviy madaniy elementlardan ta'lim jarayonida foydalanish talabalarini turli madaniy narrativlarni anglashga, o'z madaniy identifikatsiyasini ijodiy faoliyat orqali ifodalashga va dizaynga nisbatan kengroq estetik qarashni shakllantirishga yordam berishini ko'rsatganlar [4]. Tadqiqot natijalari madaniy merosga asoslangan dizayn ta'limi tarixiy bilim bilan birga ijodkorlik va innovatsion fikrlashni ham rag'batlantirishini ko'rsatadi.

Q. Zhang, H. L. Lau, C. H. Cheng, J. Wang va H. Ng tomonidan e'lon qilingan tadqiqot an'anaviy to'qimachilik merosini o'rganishda tajribaviy ta'limning imkoniyatlarini ko'rsatadi [5]. Unda talabalar an'anaviy mato haqida auditoriyada bilim olishi, hunarmandchilik jarayonini bevosita kuzatishi va yakunda ko'rgazma hamda refleksiya orqali o'z tajribasini tahlil qilishi asosida material bilan amaliy ishlash, hunarmandlar bilan muloqot va ijodiy interpretatsiya madaniy mazmunni chuqurroq tushunishga yordam berishi qayd etiladi.

O'zbek olimlarining tadqiqotlarida milliy kiyimlar, avvalo, xalqning tarixiy-etnografik va moddiy madaniy merosi nuqtayi nazaridan o'rganilgan. S. T. Davlatova o'zbek an'anaviy kiyimlarining tarixiy shakllanish jarayonini tadqiq etib, kiyimdagi bichim, mato, rang va bezak xususiyatlari xalqning yashash muhiti, ijtimoiy mavqeyi, urf-odatlar va tarixiy taraqqiyoti bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi [6]. Uning "Qashqadaryo milliy kiyimlari: an'anaviylik va zamonaviylik" asari esa hududiy xususiyatlarni yoritishga xizmat qiladi [7].

D. Rahmatullayeva, U. Xodjayeva va F. Ataxanovning "Libos tarixi" asarida kiyimning tarixiy rivoji, shakliy xususiyatlari va turli davrlardagi badiiy yechimlari tizimlashtirilgan [8]. U. N. Mansurovning o'zbek ayollarining an'anaviy kiyimlari tarixiga bag'ishlangan tadqiqotida esa kiyim xalqning turmush tarzi va ijtimoiy-ma'naviy hayotini aks ettiruvchi tarixiy manba sifatida baholanadi [9].

Adabiyotlar tahlili xorijiy tadqiqotlarda libosning identifikatsiya, ramziy kommunikatsiya, moddiy madaniyat va dizayn ta'limi bilan bog'liqligi yetarlicha asoslanganini ko'rsatadi [1-5]. O'zbek olimlari ishlarida esa milliy liboslarning tarixiy shakllanishi, hududiy xususiyatlari, bichimi, matosi, bezaklari, taqinchoqlari va etnomadaniy mazmuni keng yoritilgan [6-9]. Biroq mavjud tadqiqotlarda an'anaviy libos va aksessuarlarning aynan oliy ta'lim talabalari milliy estetik didini shakllantirish vositasi sifatidagi madaniy-pedagogik imkoniyatlari va bu jarayonning pedagogik mexanizmlari kompleks tarzda yetarli o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda madaniyatshunoslik asosidagi qiyosiy-tahliliy metod qo'llanildi. Mazkur metod an'anaviy milliy libos va aksessuarlarni nafaqat moddiy madaniyat namunasi, balki xalqning tarixiy xotirasi, estetik qadriyatlar, ramziy tasavvurlari va badiiy tafakkurini ifodalovchi madaniy hodisa sifatida o'rganish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida o'zbek milliy liboslariga xos rang, shakl, naqsh, bezak, mato turi va aksessuar elementlari ularning estetik va madaniy mazmuni nuqtayi nazaridan tahlil qilindi. Xususan, atlas, adras, beqasam kabi an'anaviy matolar, do'ppi, ro'mol, belbog', zargarlik buyumlari va boshqa bezak elementlarining shakliy hamda mazmuniy xususiyatlari o'zaro qiyoslandi. Ularning talabalarda rang uyg'unligini anglash, kompozitsion yaxlitlikni baholash, milliy badiiy merosni idrok etish va zamonaviy dizaynda milliy elementlardan maqsadli foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlariga alohida e'tibor qaratildi.

Tahlil jarayoni uch bosqichda olib borildi. Birinchi bosqichda milliy libos va aksessuarlarning tarixiy-madaniy xususiyatlari aniqlandi; ikkinchi bosqichda ularning badiiy-estetik elementlari — rang, naqsh, shakl, material va bezak tizimi tahlil qilindi; uchinchi bosqichda ushbu elementlarning ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari baholandi.

Natijalarni talqin qilishda milliy libos va aksessuarlarning talabalarda estetik idrok, estetik baholash, milliy qadriyatlarga ongli munosabat va ijodiy yondashuvni rivojlantirishdagi ahamiyati asosiy mezon sifatida belgilandi. Shu tariqa tanlangan metod milliy liboslarning madaniy mazmuni bilan ularning pedagogik funksiyalarini o'zaro bog'liq holda yoritish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbek an'anaviy liboslari va aksessuarlarini madaniyatshunoslik asosidagi qiyosiy-tahliliy metod yordamida o'rganish ularning estetik qiymati faqat tashqi bezakdorlik bilan chegaralanmasligini ko'rsatdi. Libos tarkibidagi mato, rang, naqsh, shakl va bezak elementlari tarixiy tajriba, hududiy o'ziga xoslik va xalqning badiiy tafakkuri bilan bog'langan yaxlit madaniy tizimni tashkil etadi. Shu sababli mazkur elementlarni ta'lim jarayonida maqsadli tahlil qilish talabalarda estetik obyektni oddiy "yoqimli-yoqimsiz" mezoni asosida emas, balki uning kompozitsiyasi, semantikasi va madaniy kontekstiga tayangan holda baholash malakasini shakllantirishga imkon beradi.

Atlas va adrasning estetik-pedagogik imkoniyatlari

Tahlilning birinchi obyekt sifatida o'zbek an'anaviy to'qimachilik madaniyatida muhim o'rin tutuvchi atlas va adras matolari tanlandi. Marg'ilon atlas va adras tayyorlash an'analari bo'yicha UNESCO materiallarida ushbu hunarmandchilik texnologiyalarining O'zbekiston hududida uzoq tarixga ega ekani, Marg'ilon esa ularni tayyorlashning muhim markazlaridan biri bo'lib kelgani qayd etiladi [10]. Atlas va adrasni estetik jihatdan tahlil qilishda talabaniy diqqatini ranglarning bir-biriga o'tishi, ritmik takrorlanish, kontrast, naqsh dinamikasi va umumiy kompozitsion yaxlitlikka qaratish mumkin. Bunday topshiriqlar talabaniy subyektiv bahodan professional-estetik tahlilga o'tishiga yordam beradi.

Atlas va adrasning pedagogik imkoniyati uch yo'nalishda namoyon bo'ladi: rang va kompozitsiyani idrok qilish, an'anaviy matoning madaniy qiymatini tushunish hamda an'anaviy estetikani zamonaviy dizayn yechimiga moslashtirish. Masalan, talabalarga bir xil adras matosidan kundalik, bayramona va zamonaviy yoshlar libosi eskizlarini ishlab chiqish topshirig'i berilganda, ular milliy matoning o'ziga xosligini saqlagan holda shakl, siluet va aksessuarini vazifaga muvofiq tanlaydilar. Bu jarayon estetik didni tayyor namunani takrorlash orqali emas, balki tanlash va asoslash faoliyati orqali rivojlantirish imkonini beradi.

Do'ppi naqshlari va kompozitsion tafakkur

Ikkinchi obyekt sifatida do'ppi tahlil qilindi. O'zbek do'ppilarida hududiy maktablarga qarab shakl, rang, tikuv usuli va ornamentlar farqlanadi. Chust do'ppisida qora yoki to'q rangli asosda oq ipak kashta, "qalampir" va "bodom"ga o'xshash motivlarning kompozitsion takrorlanishi xarakterli hisoblanadi [11]. Do'ppi talabalarining estetik didini shakllantirish uchun qulay obyekt bo'lib, kichik hajmdagi buyumning o'zida simmetriya, ritm, kontrast, stilizatsiya va kompozitsion markaz kabi bir qator badiiy tamoyillar mujassamlashadi.

Do'ppi turlarini hududlar bo'yicha qiyoslash ham samarali pedagogik vositadir. Chust do'ppisining ixcham oq-qora kompozitsiyasi Buxoro zardo'ppisining oltin rangli va murakkab bezakdor yechimlari bilan solishtirilganda, talaba milliy uslub bir xil, o'zgarmas qolip emasligini angelaydi. Bitta milliy madaniyat doirasida hududiy estetik maktablar va turli badiiy yechimlarning mavjudligi talabaniy estetik tafakkurida xilma-xillikni qabul qilish va qiyosiy baholash ko'nikmasini rivojlantiradi.

Zargarlik buyumlari va aksessuarlarning madaniy-estetik mazmuni

Uchinchi tahlil obyekt sifatida an'anaviy zargarlik buyumlari olindi. XIX asr O'zbekiston hududiga mansub zargarlik namunalari kumush, marjon, feruza, aqiq, shisha va boshqa materiallarning birgalikda ishlatilgani muzey kolleksiyalarida tasdiqlangan. Metropolitan Museum of Art kolleksiyasidagi Samarqandga mansub tumor qutilari kumush, marjon, feruza va shisha bilan ishlangan bo'lib, ularning vazifasi faqat bezak berish emas, balki himoya xususiyati bilan ham bog'langan [12]. Bu misollar zargarlik buyumini faqat bezak sifatida emas, material, shakl, rang, faktura, funktsionallik va ramziy mazmunning yaxlit birligi sifatida tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi.

Rang ramziyligi va estetik idrok

Tahlilda rang ramziyligiga alohida e'tibor qaratildi. Milliy liboslarda rangni faqat dekorativ komponent sifatida emas, balki kontekstga bog'liq estetik-madaniy belgi sifatida tushuntirish muhimdir. Ranglarga barcha davrlar va hududlarda bir xil, qat'iy ma'no yuklash ilmiy jihatdan ehtiyotkorlikni talab qiladi, chunki rangning ma'nosi buyum turi, hududiy an'ana, marosim, davr va kompozitsion vazifaga qarab o'zgarishi mumkin. Shu sababli talabalarga tayyor rang ramziyligi sxemalarini yodlatishdan ko'ra, rangni konkret buyum tarkibida kontekstual tahlil qilish samaraliroqdir.

O'tkazilgan sifat tahlili natijasida milliy estetik didning shakllanishi idrok etish, mazmunini anglash va ijodiy qo'llash bosqichlarining izchil birligi orqali kechishi asoslandi. Birinchi bosqichda talaba libos yoki aksessuarining rang, shakl, naqsh va material xususiyatlarini kuzatadi; ikkinchi bosqichda ularning tarixiy-madaniy hamda estetik mazmunini izohlaydi; uchinchi bosqichda esa o'zlashtirilgan estetik tamoyillar asosida yangi libos, aksessuar yoki dizayn yechimini ishlab chiqadi. Aynan uchinchi bosqich talabaniy milliy estetik didi passiv bilimdan amaliy kompetensiyaga aylanganini ko'rsatadi.

Shunday qilib, atlas va adras rang va kompozitsion sezgirlikni, do'ppi naqsh, simmetriya va hududiy uslubni anglashni, zargarlik buyumlari material, rang va detal uyg'unligini, rang ramziyligi esa madaniy-estetik mazmunni kontekstual talqin qilishni rivojlantiruvchi pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ldi. Milliy libos va aksessuarlarni shu tarzda tahlil qilish talabaniy milliy meros haqidagi bilimlari bilan birga go'zallikni asoslangan mezonlar asosida baholash, milliy va zamonaviy estetik yechimlar o'rtasida mutanosiblik topish hamda o'z ijodiy tanlovini dalillash qobiliyatini ham rivojlantiradi.

An'anaviy libos va aksessuarlarning estetik-pedagogik imkoniyatlari

Madaniy obyekt	Asosiy estetik belgilar	Talabada shakllantiriladigan sifat
Atlas va adras	Rang uyg'unligi, ikat naqshi, ritm, kontrast	Rang sezgirligi, kompozitsion tafakkur
Chust va boshqa do'ppilar	Simmetriya, naqsh, stilizatsiya, rang kontrasti	Ornamentni tahlil qilish, estetik qiyoslash
Zargarlik buyumlari	Material, faktura, shakl, rang, bezak	Detalni qadrlash, yaxlit badiiy obrazni anglash
Milliy aksessuarlar	Libos bilan mutanosiblik, vazifa va bezak uyg'unligi	Estetik tanlov va moslashtirish
Ranglar tizimi	Kontrast, dominant, akcent, kontekstual ramziylik	Estetik baholash va asoslangan tanlov

XULOSA

Tadqiqot natijalari an'anaviy libos va aksessuarlar talabalarida milliy estetik didni shakllantirish uchun muhim madaniy-pedagogik resurs ekanini ko'rsatdi. Atlas va adras matolaridagi rang uyg'unligi va naqsh ritmi, do'ppilardagi simmetriya va ornament tizimi, zargarlik buyumlaridagi material, shakl va rang munosabati, shuningdek, ranglarning kontekstual ramziyligi talabalarning estetik idroki va badiiy tafakkurini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Tahlil davomida milliy estetik didni shakllantirish jarayoni idrok etish, mazmunini anglash va ijodiy qo'llash bosqichlarining izchil birligi asosida samarali tashkil etilishi mumkinligi aniqlandi. Mazkur mexanizm orqali talaba dastlab milliy libos yoki aksessuarining tashqi estetik belgilarini kuzatadi, keyinchalik uning tarixiy-madaniy va ramziy mazmunini anglaydi, so'ng ushbu bilimlarni zamonaviy dizayn va ijodiy faoliyatda qo'llashga o'tadi. Natijada estetik did tayyor namunalarni qabul qilish darajasidan ongli tanlov va mustaqil ijodiy faoliyat darajasiga ko'tariladi.

An'anaviy libos va aksessuarlarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi talabalarida nafaqat go'zallikni his etish, balki rang, shakl, naqsh, material va kompozitsiyani asoslangan mezonlar asosida baholash ko'nikmasini ham shakllantiradi. Shu bilan birga, milliy liboslarni hududiy, tarixiy va funksional jihatdan qiyoslash milliy madaniyatning xilma-xilligini anglashga, xalq badiiy merosiga nisbatan qadriyatli munosabatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu sababli oliy ta'limda, ayniqsa, texnologik ta'lim va dizayn bilan bog'liq fanlarda milliy libos va aksessuarlardan foydalanishni faqat tarixiy-ma'lumot beruvchi material sifatida emas, balki estetik kuzatuv, qiyosiy tahlil, dizayn loyihalash va ijodiy interpretatsiyani birlashtiruvchi pedagogik vosita sifatida tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv talabalarning milliy madaniy merosni zamonaviy estetik ehtiyojlar bilan uyg'unlashtirish, milliy va umuminsoniy estetik qadriyatlar o'rtasidagi mutanosiblikni anglash hamda o'z ijodiy faoliyatida ulardan maqsadli foydalanish kompetensiyasini rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Roach-Higgins M. E., Eicher J. B. Dress and Identity // *Clothing and Textiles Research Journal*. – 1992. – Vol. 10, No. 4. – P. 1–8. – DOI: [10.1177/0887302X9201000401](https://doi.org/10.1177/0887302X9201000401)
2. Forney J. C., Rabolt N. J. Ethnic Identity: Its Relationship to Ethnic and Contemporary Dress // *Clothing and Textiles Research Journal*. – 1986. – Vol. 4, No. 2. – P. 1–8. – DOI: [10.1177/0887302X8600400201](https://doi.org/10.1177/0887302X8600400201)
3. Crane D., Bovone L. Approaches to Material Culture: The Sociology of Fashion and Clothing // *Poetics*. – 2006. – Vol. 34, No. 6. – P. 319–333. – DOI: [10.1016/j.poetic.2006.10.002](https://doi.org/10.1016/j.poetic.2006.10.002)
4. Shin J., Min S. Incorporating Cultural Heritage into Creative Scholarship and Design Education: Insights from Korean Fashion Design Educators in the United States // *Research Journal of Textile and Apparel*. – 2026. – Vol. 30, No. 1. – P. 169–190. – DOI: [10.1108/RJTA-10-2024-0182](https://doi.org/10.1108/RJTA-10-2024-0182)
5. Zhang Q., Lau H. L., Cheng C. H., Wang J., Ng H. How a Heritage Craft Reshapes Learning: A Case Study of Gambiered Canton Gauze in Fashion Education // *International Journal of Fashion Design, Technology and Education*. – 2026. – DOI: [10.1080/17543266.2026.2693325](https://doi.org/10.1080/17543266.2026.2693325)
6. Davlatova S. T. From the History of Formation of Uzbek Folk Traditional Clothes // *International Journal of Humanities, Literature & Arts*. – 2021. – Vol. 4, No. 1. – P. 35–42. – DOI: [10.31295/ijhla.v4n1.1723](https://doi.org/10.31295/ijhla.v4n1.1723)
7. Davlatova S. T. *Qashqadaryo milliy kiyimlari: an'anaviylik va zamonaviylik*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.
8. Rahmatullayeva D., Xodjayeva U., Ataxanova F. *Libos tarixi*. – Toshkent: Sano-standart, 2015.
9. Mansurov U. N. Traditional Clothing of Uzbek Women: History and Ethnic Features // *Journal of Social Research in Uzbekistan*. – 2022. – Vol. 2, No. 1. – P. 89–93. – DOI: [10.37547/supsci-jsru-02-01-10](https://doi.org/10.37547/supsci-jsru-02-01-10)
10. UNESCO. *Margilan Crafts Development Centre, Safeguarding of the Atlas and Adras Making Traditional Technologies*. – Register of Good Safeguarding Practices, 2017. – [Source](#)
11. Xusanov Ch. K. Chust – hunarmandlar shahri va qadimiy an'analar maskani // *O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali*. – 2026. – [Manba](#)
12. The Metropolitan Museum of Art. *Amulet Case, One of a Pair*. – 19th century. – Present-day Uzbekistan, Samarkand. – Silver, coral, turquoise, glass. – [Source](#)